

36. Sympozjum Biblistów Polskich w Poznaniu 16-18 września 1998 r.

Zwyczajem środowiska biblistów polskich jest coroczny zjazd, dający im okazję do prezentacji wyników swoich badań, wymiany doświadczeń, wspólnej modlitwy i towarzyskiego spotkania.

Pierwszy taki zjazd miał miejsce w 1937 roku w Krakowie i dotyczył planów związanych z nowym przekładem Pisma Świętego z języków oryginalnych na język polski i wydania go wraz z naukowym polskim komentarzem. Niestety, II wojna światowa pokrzyżowała te zamiary.

Następne spotkanie środowiska biblistów polskich odbyło się dopiero w 1958 roku w Lublinie. Zjazd miał charakter głównie informacyjno-organizacyjny. Między innymi powzięto wówczas uchwałę o odbywaniu corocznych zjazdów.

Odtąd zjazdy biblistów odbywały się prawie regularnie¹. Nie odbył się jedynie zjazd w 1963 roku we Wrocławiu z powodu panującej w mieście ospy, a także w 1982 roku z powodu stanu wojennego.

Łącznie po wojnie odbyło się 36 zjazdów, 6 razy w Lublinie, 4 razy w Krakowie, 3 razy w Warszawie, 2 razy w Częstochowie i Poznaniu oraz po jednym razie w innych dziewiętnastu ośrodkach.

Zjazdy trwają z reguły 2-3 dni i mają charakter spotkania naukowego i towarzyskiego. W ostatnich latach zjazdy stały się spotkaniami tematycznymi, np.

- Łomża 1992 – *Literatura międzytestamentalna*;
- Częstochowa 1994 – *Qumranistyka*;
- Szczecin 1995 – *O interpretacji Pisma Świętego w Kościele*;
- Radom 1996 – *Pismo Święte w codziennym życiu chrześcijanina*;
- Przemyśl 1997 – *Gatunki literackie*.

¹ Por.: P. B r i k s: *Kronika spotkań biblistów polskich*. SzSK [T.] 5: 1994 s. 163-191, Zsf.

Na Ziemi Wielkopolskiej zjazdy biblistów odbyły się dwa razy: w 1962 roku w Poznaniu, poświęcony Królestwu Bożemu w Biblii i w 1973 roku w Wągrowcu, kiedy uczczono pamięć urodzonego tam ks. Jakuba Wujka i ks. Aleksego Klawka, urodzonego w oddalonym o 14 km od Wągrowca Rogoźnie.

Trzeci zjazd na Ziemi Wielkopolskiej, drugi już raz w Poznaniu, odbył się w dniach 16-18 września 1998 roku w budynkach Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu i Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu. Większość uczestników przyjechała do Poznania już w środę, 16 września w godzinach popołudniowo-wieczornych.

Właściwe sympozjum rozpoczęło się w czwartek 17 września o godz. 7.30 Mszą św. koncelebrowaną pod przewodnictwem Księdza Arcybiskupa Dr Juliusza Paetza Metropolity Poznańskiego w kaplicy seminaryjnej. Podczas wspólnego śniadania po Mszy św. Ksiądz Arcybiskup wyraził w przemówieniu radość, że Poznań może gościć tylu uczonych biblistów polskich. Przeprosił za skromne warunki lokalowe, jakich Poznań może użyć gościom i zapewnił, że już w niedalekiej przyszłości ta sytuacja się zmieni. *Powstanie nowy gmach mieszkalny dla alumnów, a tutaj będzie siedziba Wydziału Teologicznego* – zapewnił Ksiądz Arcybiskup.

Obrady sympozjum, poświęcone przekładom biblijnym od najstarszych starożytnych po współczesne, odbywały się w auli Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu, przyozdobionej mottem: *Verbum Domini manet in aeternum*.

Otwarcia Sympozjum dokonał o godz. 9.00 prezes Stowarzyszenia Biblistów Polskich ks. prof. Ryszard R u b i n k i e w i c z. Podziękował za możliwość spotkania się biblistów w Poznaniu i złożył serdeczne życzenia Księdzu Profesorowi Janowi Kantemu Pytlowi z okazji 70-lecia urodzin. Odczytano życzenia, jakie z tej okazji skierował do Czcigodnego Jubilata Ksiądz Arcybiskup Juliusz Paetz Metropolita Poznański. Zapowiedziano również księgę pamiątkową ku uczczeniu Księdza Profesora.

W części przedpołudniowej spotkania miały miejsce dwa referaty, połączone z dyskusją.

Ks. prof. James S w e t n a m SJ z Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie wygłosił w języku angielskim referat zatytułowany: *Hesed w Starym Testamencie, eleos w Nowym Testamencie*. Prelegent zwrócił uwagę, że Bóg chce, abyśmy rozumieli Go tak, jak On chce być rozumianym, a to oznacza, abyśmy starali się rozumieć pisarzy natchnionych tak, jak oni rozumieli samych siebie i jak Bóg chce, abyśmy ich zrozumieli. Płynie stąd powinność dla biblisty, aby udostępniał głębie Bożego przesłania ludziom, którzy nie znają języków oryginalnych ani klimatu, w jakim powstawała Biblia.

Jednym z kluczowych tematów biblijnych Starego Testamentu jest Boża *hesed*, dobroczynna postawa Boga wobec narodu wybranego, płynąca z Jego wewnętrznego przymusu i wynikające z niej niezliczone dobrodziejstwa dla ludzi.

Septuaginta oddała hebrajskie *hesed* terminem *eleos*. W tym kierunku poszedł następnie cały Nowy Testament. Ale *eleos* nie jest adekwatnym przekładem hebrajskiego *hesed*.

Dzisiejsze przekłady również nie potrafią się dobrze uporać z oddaniem hebrajskiego *hesed*. Zmusza to tłumaczy do nowych wysiłków, do badania podglebia hebrajskiego, aby jak najrzetelniej uprzystępnąć dzisiejszemu czytelnikowi Biblii prawdę o Bogu i Chrystusie.

Prowadzenie wykładu ks. prof. Swetnama ułatwiło streszczenie w języku polskim, rozdane uczestnikom spotkania.

Prof. Danuta B i e n k o w s k a z Uniwersytetu Łódzkiego wygłosiła referat pt. *Językowy obraz wspólnoty na przykładzie ks. Jakuba Wujka*. W Nowym Testamencie wspólnota wiernych Chrystusowi jest określona około 100 razy terminem *ecclesia*. Wujek w przekładzie i w komentarzach oddał go leksemami o zabarwieniu wyraźnie apologetycznym: *wybranie ludzi Chrystusem złączonych, zebranie, zbawieni do kupy, dom Boży*. Natomiast poszczególnego chrześcijanina nazywa *syn* lub *synaczkowie, towarzysz, społecznik, domownik, współrobotnik*. Brak natomiast określenia *zbór*. Do 1500 roku nie ma też wyrazu *katolik*; po raz pierwszy tego terminu użył Stanisław Orzechowski w 1563 roku. Dla ks. Jakuba Wujka *christianus, katolik* i *papieżnik* są synonimami.

Musimy mieć świadomość, że wiele słów współczesnej polszczyzny pochodzi od ks. Jakuba Wujka, który tworzył polskie odpowiedniki łacińskiej terminologii biblijnej.

W trakcie dyskusji po referacie obecni na sali przedstawiciele kościołów niekatolickich podkreślili, że dzięki ruchowi ekumenicznemu odeszliśmy dziś daleko od sporów międzywyznaniowych z czasów ks. Jakuba Wujka, a tłumaczenia ekumeniczne Biblii, również polskie, są dowodem, że dziś nie dzieli się już tłumaczy Pisma Świętego na *papieżników* i *falszerzy*.

Po obiedzie o godz. 12.30 nastąpiła przerwa, podczas której część uczestników sympozjum zwiedzała poznańską Katedrę, część podziwiała palmiarnię, a jeszcze inni udali się do zamku w Kórniku, gdzie w bibliotece mogli podziwiać biblijne starodruki.

Obrady wznowiono o godz. 15.30. Referat pt. *Uwagi i refleksje na marginesie przekładu Starego Testamentu w Biblii Warszawsko-Praskiej* wygłosił ks. prof. Julian W a r z e c h a (ATK). Autor starał się obiektywnie ukazać niewątpliwe zalety, ale też i niedociągnięcia przekładu Pisma Świętego, dokonanego przez księdza biskupa Kazimierza Romaniuka na przestrzeni dwudziestu lat i wydanego nakładem Towarzystwa Biblijnego w Polsce pod nazwą: *Biskup Kazimierz Romaniuk. Biblia Warszawsko-Praska*. Zadanie prelegenta było niełatwe, ponieważ edycja Księży Biskupa ma zarówno wielu zwolenników jak i takich, których nowy przekład nie satysfakcjonuje. Pokazała to dyskusja po referacie. Uczestnicy wyrazili pragnienie rozmowy z tłumaczem w kwestiach warsztatowych, jak również o samej pracy tłumacza.

Wykład zaszczylicili obecnością ks. abp prof. Henryk Muszyński i ks. bp dr Stanisław Gądecki z Gniezna.

Kolejnym punktem programu był komunikat wygłoszony przez ks. prof. Jerze-

go Chmiela (PAT Kraków), zatytułowany: *Semiotyka przekładu biblijnego*. Autor ukazał, jak delikatnym instrumentem jest język i jak wielkiego trudu potrzeba, aby dzisiaj oddać czytelnie i adekwatnie to, co przed wiekami z natchnienia Bożego przekazał hagiograf. Tłumacz winien też brać pod uwagę tych, którzy będą korzystali z jego przekładu (katecheza, zgromadzenie liturgiczne, studenci teologii, literaci).

Po komunikacie ks. prof. Chmiela zabrał głos ks. Stanisław Dusza, dyrektor Wydawnictwa Pallottinum w Poznaniu, niezwykle zasłużonego na polu wydawnictw biblijnych, a także pani mgr Barbara Enholc-Narzyńska, dyrektor generalny Towarzystwa Biblijnego w Polsce, z którego inicjatywy powstaje przekład ekumeniczny Pisma Świętego na dwutysiąclecie chrześcijaństwa.

W drugim dniu sympozjum obradom przewodniczyła s. dr hab. Ewa Jezierska (PFT Wrocław). Tematykę zdominowały starożytne przekłady Biblii.

Jako pierwszy zabrał głos ks. dr Krzysztof Bardski (ATK) wygłaszając referat *Księga Koheleta w przekładach św. Hieronima. Diachroniczne aspekty pracy translacyjnej*. Autor wskazał, że mamy dziś do dyspozycji, przynajmniej częściowo, pięć wariantów Hieronimowego przekładu Koheleta na łacinę: rewizję Vetus Latina z roku ok. 388, przekład w nagłówkach rozdziałów *Komentarza do Eklezjastes*a z roku ok. 389, swobodne parafrazy wewnątrz *Komentarza do Eklezjastes*a, Wulgatę (ok. roku 398) oraz cytaty i nawiązania do tekstu Koheleta w innych dziełach Hieronima. Prelegent pokazał słuchaczom na kilku wybranych przykładach swoistą dyskusję Hieronima ze samym sobą i wypływającą z niej ewolucję przekładu, coraz bardziej udoskonalanego w kolejnych odsłonach. Płynęła ona z coraz lepszego poznawania języka hebrajskiego i zmiany podejścia do przedhieronimowych przekładów Księgi. Ks. dr Bardski ukazał prawdziwą mękę tłumacza Biblii, który chcąc być wierny Tradycji, a jednocześnie nowatorski, ma świadomość niemożności adekwatnego oddania tekstu oryginalnego Pisma Świętego w innym języku.

Prowadzenie wykładu ułatwił wydrukowany konspekt, rozdany wszystkim uczestnikom sympozjum.

Po dyskusji wystąpił ks. prof. Antoni Tronina (KUL) z komunikatem: *Starożytne przekłady biblijne*. Przybliżył słuchaczom problematykę Pentateuchu Samarytańskiego, Targumów aramejskich i przekładu Peszytty na język syryjski.

Sympozjum zakończyło się wyborem nowych władz Stowarzyszenia Biblistów Polskich. Ustępującemu zarządowi serdecznie podziękowała prowadząca obrady s. dr hab. Ewa Jezierska. Nowym Prezesem Stowarzyszenia został ponownie ks. prof. Ryszard Rubinkiewicz (KUL), a Jego zastępcą ks. prof. Waldemar Chrostowski z Warszawy (ATK). Członkami zarządu zostali przedstawiciele innych ważnych ośrodków teologicznych w Polsce: ks. prof. Janusz Czerski (Opole), ks. prof. Tomasz Jelonek (Kraków), s. dr hab. Ewa Jezierska OSU (Wrocław), ks. prof. Andrzej Kowalczyk (Gdańsk) i ks. prof. Bogdan Poniży (Poznań).

W wolnych głosach odczytano list ks. proboszcza Marcina Węćławskiego z Poznania do uczestników sympozjum, w którym pisze m.in.: ... *chcę zwrócić*

się z prośbą o podjęcie wspólnego wysiłku dokonania nowego przekładu *Pisma Świętego na język polski dla celów liturgicznych...* Jestem proboszczem dużej poznańskiej parafii. Bardzo mi zależy na pięknie liturgii. Wielokrotnie w ciągu roku liturgicznego przy czytaniu Słowa Bożego przeżywam męki, czując jak tekst podany w lekcjonarzu jest językiem nam obcym, niezrozumiałym, nieporadnym. Chwała tłumaczom Biblii Tysiąclecia – było to w latach sześćdziesiątych dzieło wybitne. Od tamtego czasu minęło przeszło trzydzieści lat. Zbliża się nowy jubileusz – 2000. Niechby pomnikiem Biblistów Polskich, jakże licznych i doświadczonych w stosunku do lat sześćdziesiątych, było nowe, tak bardzo potrzebne tłumaczenie dla celów liturgicznych. Treść listu została przyjęta przez uczestników gorącymi oklaskami. Z pewnością na nowy przekład liturgiczny przyjdzie nam jeszcze poczekać, ale pewne nadzieje można wiązać z pracami nad nowym przekładem, koordynowanymi przez Edycję św. Pawła.

Z kolei o. dr Marian Arndt OFM opowiadał o swoim udziale w pracach archeologicznych na terenie dzisiejszej Jordanii i ich implikacjach dla nauk biblijnych.

Na zakończenie sympozjum ustalono, że kolejny zjazd biblistów polskich odbędzie się we wrześniu 1999 r. w Krakowie w Seminarium Księży Zmartwychwstańców.

Sympozjum zamknął nowy Prezes Stowarzyszenia Biblistów Polskich, ks. prof. Ryszard Rubinkiewicz. Po wspólnym obiedzie uczestnicy rozjechali się do domów.

W 36 Sympozjum Biblistów Polskich w Poznaniu w dniach 16-18 września 1998 roku wzięło udział 110 uczestników, w tym 5-osobowa delegacja Towarzystwa Biblijnego w Polsce z Panią Dyrektorką Barbarą Enholz-Narzyńską na czele.

Goście korzystali z noclegu w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu i Seminarium Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu.

Uczestnicy sympozjum mogli korzystać z dobrze zaopatrzonego kiermaszu wydawnictw biblijnych. Obecne było Wydawnictwo „M”, „Vocatio”, „Towarzystwo Biblijne w Polsce”, „The Enigma Press”. Wiele książek przywiózł p. dr Zdzisław Kapera z Krakowa, a także sami autorzy, m. in. ks. dr Edward Zawiszeński z Pelplina, ks. dr Julian Sulowski z Poznania, p. dr Maria Kantor z Krakowa czy p. dr Krzysztof Pilarczyk z Krakowa.

Uczestnicy mogli nabyć też nowe wydanie informatora *Bibliści Polscy 1998* i zgłosić ewentualne poprawki do kolejnej edycji.

Uczestnicy sympozjum wysłali też list z pozdrowieniami i zapewnieniem o modlitwie do ciężko wtedy chorego, a dziś już nie żyjącego nestora biblistyki polskiej, ks. prof. Stanisława Grzybka. Lux perpetua luceat ei.

PIOTR OSTAŃSKI